

ONDERZOEKSMEMORANDUM

Raming economische spin-off VrijheidsmuseumWO2 in oprichting

Inleiding

In het kader van de discussie over de oprichting van het VrijheidsmuseumWO2 is er behoefte aan een indicatie over de potentiële economische spin-off van een dergelijk publiekstrekker. In dit onderzoeksmemorandum worden de tentatieve ramingen die daarover zijn opgesteld gepresenteerd. De ramingen betreffen een doorrekening van de verwachte bestedingsimpulsen die door de aanwezigheid van het beoogde museum gegenereerd worden. De input voor de berekeningen, zoals bezoekersaantallen en aannames over de omvang en aard van de doorgerekende bestedingen, is afkomstig van de Stichting MuseumWO2. Vervolgens zijn deze bedragen door het Bureau Economisch Onderzoek van de provincie Gelderland doorgerekend met behulp van een Input/Output-model¹. Dit model is in staat de regionaal economische effecten in kaart te brengen van bestedingsimpulsen. Via de keten van toe- en aanleveringen (de zgn. intermediaire leveringen) tussen de bedrijven waar deze bestedingen in eerste instantie terecht komen (de zgn. initiële bestedingen) wordt het uiteindelijke bestedingseffect groter dan de oorspronkelijke bestedingsimpuls. Een bouwopdracht van bijvoorbeeld 100 euro leidt tot een aankoop bij de bouwmaterialenhandel van 40 euro en dat leidt tot een aanschaf bij de bouwmaterialenindustrie van 20 euro etc. Na drie rondes heeft de oorspronkelijke initiële bestedingsimpuls van 100 euro al geleid tot een besteding van 160 euro (de multiplier in dit voorbeeld is 1,6). Vervolgens kunnen deze bestedingseffecten worden omgerekend naar de daarmee verbonden werkgelegenheid (bijvoorbeeld een investering in een gebouw van 1 miljoen euro brengt werk met zich mee voor 10 directe arbeidsplaatsen in de bouw en 2 indirecte bij de toeleverende bedrijven). Daarbij wordt ook nog onderscheid gemaakt tussen de effecten die naar verwachting in Gelderland zullen worden gerealiseerd en de effecten voor overig Nederland.

Aangeleverde Inputgegevens en de daarbij gebruikte veronderstellingen

Bij de bestedingsimpulsen kunnen drie categorieën worden onderscheiden:

- het eenmalige investeringsbedrag dat met de realisering van het museum is gemoeid;
- de jaarlijkse exploitatie van het museum;
- de jaarlijks terugkerende toeristische bestedingen van de bezoekers buiten het museum.

De investeringskosten en de exploitatierekening zijn ontleend aan het Bedrijfsplan VrijheidsmuseumWO2, September 2014. Vervolgens zijn de bedragen nader toegedeeld aan de relevante sectoren die in het Input/Outputmodel worden onderscheiden. Bij de toeristische bestedingen is uitgegaan van 225.000 bezoekers per jaar. Ook deze informatie is ontleend aan het Bedrijfsplan. Evenals bij de exploitatierekening gaat het om

¹ IRIOS-model, Rijksuniversiteit Groningen / CBS

de situatie dat het museum in vol bedrijf is, d.w.z. na een aanloopperiode van 5 jaar. Voorts is op basis van informatie van de Stichting Museum WO2 aangenomen dat de bezoekerspopulatie als volgt is samengesteld:

Dagtoeristen buitenland	8 %
Dagtoeristen Nederland	64 %
Verblijfstoeristen buitenland	15 %
Verblijftoeristen Nederland	13 %
Totaal (225.000 bezoekers)	100 %

Bron: Stichting Museum WO2

De bestedingen zijn geraamd door per categorie landelijke kengetallen over omvang en aard van de bestedingen op de aantallen toeristen te projecteren. Deze kengetallen zijn afkomstig van het NBTC-NIPO Research (zie voor detail informatie de bijlage). Bij de toeristische uitgaven gaat het uitsluitend om de bestedingen buiten het museum, de bestedingen binnen het museum (entree, horeca etc.) zijn al meegenomen bij de exploitatie. De doorgerekende bestedingen buiten het museum betreffen uitgaven waarvan is aangenomen dat deze niet zouden zijn gedaan indien er geen museum zou zijn. Met andere woorden het betreft uitgaven van dag- en verblijfstoeristen die vanwege het museum de regio bezoeken. Voor bezoekers die toch al in de regio verblijven en het museum er 'bij doen' zijn de doorgerekende effecten beperkt tot de uitgaven die gedaan worden in het museum zelf. Over de verhouding tussen deze twee categorieën kan op dit moment uiteraard alleen een ex ante veronderstelling worden geformuleerd. Daarbij is uitgegaan van een maximumraming (80% van de uitgaven is te danken aan het museum) en een minimumraming (20% van de uitgaven is te danken aan het museum). Tot slot zijn de berekende uitgaven nader toegedeeld naar sector waar de initiële besteding terecht komt. Dit alles leidt tot de volgende initiële bestedingsimpulsen:

Eenmalige investeringskosten voor de realisatie van het museum² € 22,3 miljoen

waarvan toegerekend aan de sector bouwnijverheid	€ 19,8 miljoen
- sector Exploitatie van onroerend goed	€ 0,4 miljoen
- sector Zakelijke dienstverlening	€ 0,8 miljoen
- sector Cultuur, sport en recreatie	€ 1,3 miljoen

Jaarlijkse exploitatie van het museum € 3,5 miljoen

waarvan toegerekend aan de sector Cultuur, sport en recreatie	€ 3,5 miljoen
---	---------------

Jaarlijks terugkerende toeristische bestedingen van de bezoekers(maximum/minimum) € 19,4 / € 4,5 miljoen

waarvan toegerekend aan de sector Horeca	€ 12,1 / € 2,8 miljoen
sector Groot- en detailhandel	€ 3,7 / € 0,9 miljoen
sector Overige transportbedrijven ³	€ 1,6 / € 0,4 miljoen
sector Cultuur, sport en recreatie	€ 2,0 / € 0,4 miljoen

Bron: Stichting Museum WO2

² Exclusief de inbrengwaarde van het gebouw en het gebied (€ 4.500.000) en de Risicobuffer (€2.250.000)

³ Exclusief de vervoersvoerskosten naar Nederland van de buitenlandse verblijfstoeristen

Uitkomsten Input/Outputanalyse

Eenmalige effecten

De bestedingsimpuls van de investeringen om het museum te realiseren leiden tot de volgende ramingen van de eenmalige regionaal economische effecten:

Initiële bestedingsimpuls	Totale (directe + indirecte) productie-effecten (x mln. euro)			Totale (directe + indirecte) werkgelegenheidseffecten (arbeidsjaren)		
	Gld	Overig NL	Totaal	Gld	Overig NL	totaal
x mln euro						
Eenmalige investeringssom 22,3	28,7	8,7	37,4	151	37	188
Bron initiële bestedingsimpuls VrijheidsmuseumWO2 i.o.; doorrekening effecten Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland						

Jaarlijks terugkerende effecten

De bestedingsimpuls van de museumexploitatie en de toeristische uitgaven van de bezoekers buiten het museum leiden tot de volgende ramingen van de jaarlijks terugkerende regionaal economische effecten:

Initiële bestedingsimpuls	Totale (directe + indirecte) productie-effecten (x mln. euro)			Totale (directe + indirecte) werkgelegenheidseffecten (arbeidsjaren)		
	Gld	Overig NL	Totaal	Gld	Overig NL	totaal
x mln euro						
Jaarlijkse museumexploitatie 3,5	4,4	1,1	5,5	30	5	35
Jaarlijkse toeristische uitgaven						
- minimaal 4,5	5,3	1,4	6,7	39	6	45
- maximaal 19,4	22,5	6,5	29,0	166	26	192
Totaal						
- minimaal 8,0	9,7	2,5	12,2	69	11	80
- maximaal 22,9	26,9	7,6	34,5	196	31	227
Bron initiële bestedingsimpuls VrijheidsmuseumWO2 i.o.; doorrekening effecten Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland						

Interpretatie van de onderzoeksuitkomsten

Het begrip arbeidsjaren is gedefinieerd als het aantal fulltime arbeidsplaatsen voor de duur van 1 jaar. Afhankelijk van de bezettingsgraad in de desbetreffende bedrijven gaat het om 'werkelijk nieuwe arbeidsplaatsen' dan wel om de 'continuering van bestaande werkgelegenheid'.

De doorrekening van de bestedingsimpuls naar werkgelegenheidseffect is uitgevoerd met een algemeen gekende methodiek, een zogenaamd Input/Outputmodel. Gezaghebbende instituten als het CBS, het CPB en verscheidene universiteiten maken gebruik van deze methode. De wetenschappelijke plausibiliteit van de Input/Output-methode staat op zich niet ter discussie, toch moeten de uitkomsten als indicatief worden beschouwd. Het model is – zoals alle econometrische modellen - gebaseerd op veronderstellingen, algemene gemiddelden en de wet van de grote getallen. Het unieke karakter van individuele projecten maken afwijkingen niet alleen mogelijk maar zelfs waarschijnlijk. De uitkomsten vormen dus niet meer dan een indicatie over de orde van grootte van de effecten.

De initiële bestedingsimpuls zijn in het Input/Outputmodel doorgerekend via het blok Intermediaire leveringen, waarbij de initiële bestedingen aan het Gelderse bedrijfsleven zijn toegerekend, d.w.z. er is van uit gegaan dat de hoofdaannemers van de projecten Gelderse bedrijven zijn. Het is evenwel denkbaar dat een deel van de hoofdaannemers niet in Gelderland gevestigd is. In dat geval worden de Gelderse werkgelegenheidseffecten te hoog ingeschat en de effecten voor Overig Nederland te laag. Globaal gesproken verlopen de verschuivingen bij dit mechanisme recht evenredig: wanneer 10% van de initiële bestedingsimpuls buiten Gelderland terecht komt dan nemen ook de Gelderse effecten met 10% af. De effecten voor Overig Nederland nemen met het overeenkomstige aantal banen toe. In beginsel zou hierover een veronderstelling kunnen worden geformuleerd, in de trant van x % van de initiële bestedingsimpuls komt buiten Gelderland terecht. Bij de evaluatie van het Gelders actieplan recessie 2009-2010 is echter op basis van veldonderzoek door de Rekenkamer Oost-Nederland vastgesteld dat vrijwel 100% van de initiële bestedingsimpuls bij Gelderse bedrijven terecht is gekomen (Leren van investeren in crisistijd, Onderzoek naar effectiviteit van het Gelders actieplan recessie 2009-2010, Rekenkamer Oost-Nederland, 2012). Indachtig deze uitkomst (met referentie aan de titel van het Rekenkamerrapport) hebben wij bij de onderhavige berekeningen verder geen veronderstellingen over het Gelderse aandeel gemaakt maar zijn wij ervan uitgegaan dat de initiële bestedingen geheel bij Gelderse bedrijven terecht komen. Een deel van de berekende effecten komt wel buiten Gelderland terecht (Overig Nederland) omdat niet alle toeleveranciers in Gelderland gevestigd zijn.

13 oktober 2014

Menno Walsweer
Bureau Economisch Onderzoek

Bijlage: Gemiddelde bestedingen cultuurtoeristen

Onderstaand zijn de uitgaven bij culturele activiteiten weergegeven. Hierbij is onderscheid gemaakt naar het type toerist (dag/verblijf) en naar herkomst (binnenland/buitenland). Niet alle gegevens zijn beschikbaar op hetzelfde niveau en jaartal. Waar mogelijk is ingezoomd op museumbezoek. Er is uitgegaan van de beschikbare informatie. Er worden vier categorieën toeristen onderscheiden die culturele activiteiten ondernemen.

De uitgaven zijn hierbij als volgt:

- De binnenlandse dagtoerist geeft momenteel gemiddeld in Nederland 12,20 € per culturele activiteit uit; aanvullend wordt door een deel van deze bezoekers ca. 14 € aan een vervolgactiviteit besteed.
- De binnenlandse dagtoerist die een museum bezoekt geeft gemiddeld 6,43 € uit; ca. 37% van deze bezoekers onderneemt een vervolgactiviteit waarbij gemiddeld omstreeks 26 € wordt uitgegeven.
- De buitenlandse dagtoerist uit Duitsland geeft gemiddeld 77,16 € per persoon per dagtocht uit in Gelderland; het grootste deel hiervan wordt uitgegeven in winkels (ca 38 €). Aan entreprijzen wordt ruim 12 € besteed en aan consumpties ruim 18 €.
- De binnenlandse verblijfstoerist die tijdens een binnenlandse toeristische vakantie een museum, oudheidkamer of bezienswaardig gebouw bezoekt geeft gemiddeld respectievelijk 228 € en 224 € per persoon per verblijf uit. Dit bedrag is iets lager bij toeristen die hun vakantie als cultuurvakantie kenmerken (187 €). De afgelopen jaren lagen deze bestedingen om en nabij de 200 euro voor laatstgenoemde categorie.
- Buitenlandse cultuurtoeristen die in Nederland verblijven geven gemiddeld 490 € per verblijf uit.

De binnenlandse dagtoerist

In het Continu Vrije Tijds Onderzoek (CVTO) 2012/2013 staan de uitgaven aan culturele activiteiten vermeld. Dit tweemaalijks onderzoek van NBTC NIPO Research brengt het vrijetijdsgedrag van mensen die activiteiten ondernemen in kaart. Hierbij gaat het om (dag) recreatieve activiteiten van meer dan één uur die vanuit de woning worden ondernomen. De gegevens hebben betrekking op totaal Nederland.

Gemiddelde bestedingen per persoon per culturele vrijetijdsactiviteit in Nederland, 2010/2011 en 2012/2013		
	x€	x€
<i>Culturele vrijetijdsactiviteit</i>	<i>2010/2011</i>	<i>2012/2013</i>
Toneelvoorstelling	12,96	13,09
Musical	33,44	28,40
Museum	7,70	6,43
Monument/bezienswaardigheid	5,98	11,78
Klassiek concert/opera/operette	17,07	15,34
Galerie/atelier	10,82	nb
Concert (pop/jazz/blues/rock)	29,53	23,96
Cabaretvoorstelling	19,90	19,55
Bioscoop/filmhuis	10,44	10,51
Oudheidkundige/archeologische objecten	5,51	7,59
Ballet/dansvoorstelling	13,80	12,99
Totaal culturele vrijetijdsactiviteiten	13,24	12,20

Bron: NBTC-NIPO Research, Continu Vrije Tijds Onderzoek (CVTO), 2010/2011 en 2012/2013

Gemiddeld wordt er per persoon 12,20 € uitgegeven per culturele activiteit (excl. vervoerskosten). Dit bedrag bestaat voor 8,27 € uit toegangsprijzen, 2,91 € consumpties, 0,56 € uitgaven in winkels en 0,45 € overige kosten.

Bij een bezoek aan een museum bedraagt het gemiddelde 6,43 € (excl. vervoerskosten). Dit laatste bedrag bestaat voor 3,41 € uit toegangsprijzen, 1,98 € consumpties, 0,57 € uitgaven in winkels en 0,47 € overige kosten. In voorgaande tabel zijn de uitkomsten per culturele activiteit vermeld op basis van het CVTO 2010/2011 en 2012/2013.

Culturele activiteiten worden veelal gecombineerd met een andere vrijetijdsactiviteit. Het betreft hier met name uitgaan en buitenrecreatie. Gemiddeld wordt voor bovengenoemde activiteiten ca. 14 € p.p. voor een vervolgactiviteit uitgegeven. Als we kijken naar de categorie museumbezoekers blijkt uit het CVTO dat ca. 37% van de museumbezoekers landelijk hun museumbezoek combineren met een andere activiteit. Veelal gaat het hier om de activiteiten zoals uitgaan (waaronder uit eten, terrasbezoek) en recreatief winkelen. De gemiddelde uitgaven bedragen hierbij o.b.v. het CVTO 2012/2013 respectievelijk 18,53 € en 33,66 €. Als we er van uitgaan dat beide activiteiten in dezelfde mate voorkomen resulteert een gemiddelde uitgave van omstreeks 26 € per aanvullende activiteit.

De buitenlandse dagtoerist

Uit de "Monitor inkomend dagbezoek vanuit Duitsland eindrapportage 2010/2011" van NBTC NIPO Research blijkt dat Duitse dagjesmensen in Gelderland gemiddeld 77,16 € per dagtocht per persoon besteden. Het grootste deel hiervan wordt uitgegeven in winkels (37,64 €). Andere kostenposten zijn entree-/huurprijs, deelnamekosten (12,13 €), consumpties (18,21 €) en een restcategorie (9,17 €).

De binnenlandse verblijfstoerist

Een binnenlandse verblijfstoerist die tijdens een binnenlandse toeristische vakantie een museum of oudheidkamer bezoekt geeft gemiddeld 228 € per persoon per verblijf uit in 2013 (230 € 2012).

De relatieve verdeling hiervan over de verschillende categorieën is als volgt:

- Vervoerskosten (heen en terug van vakantiebestemming)	9,1 %
- Verblijfskosten (overnachtingen)	46,6 %
- Vervoerskosten op vakantiebestemming	3,7 %
- Bestedingen in horecagelegenheden	19,6 %
- Uitgaven aan excursies, toegangskaartjes e.d.	5,7 %
- Uitgaven in winkels (boodschappen, souvenirs e.d.)	12,1 %
- Overige uitgaven	3,2 %

Binnenlandse toeristen die een bezienswaardig gebouw bezoeken geven ongeveer hetzelfde bedrag uit, namelijk 224 € (224 € 2012). Binnenlandse toeristen die hun vakantie als cultuurvakantie kenmerken geven gemiddeld 187 € per persoon per verblijf uit (237 € 2012). De afgelopen jaren lagen de bestedingen om en nabij de 200 euro bij laatstgenoemde categorie (Bron: Continu Vakantie Onderzoek 2012 en 2013 NBTC NIPO Research).

De buitenlandse verblijfstoerist

Uit het onderzoek "Inkomend toerisme 2009" blijkt dat buitenlandse cultuurtoeristen die in Nederland verblijven gemiddeld 490 € per verblijf uitgeven (Bron: NBTC). De relatieve verdeling van de bestedingen van de buitenlandse cultuurtoeristen per persoon per verblijf ziet er als volgt uit:

- Vervoer naar Nederland	19 %
- Accommodatie	35 %
- Eten en drinken	16 %
- Excursies & toegangskarten	8 %
- Vervoer binnen Nederland	6 %
- Winkelen & souvenirs	11 %
- Overig	5 %

13 oktober 2014

Alfons Bloemberg
Bureau Economisch Onderzoek